96.yıl

TÜRK YURDU

DİLDE, FİKİRDE, İŞTE BİRLİK

Söz konusu vatansa gerisi teferruattır

2007 | Cilt: 27 | Sayı: 243 | Fiyatı: 5.00 YTL | ISSN: 1300 - 2333

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER VE TÜRKÇÜLÜK ÜZERİNDEKİ GÖRÜŞLERİ

Dergimizin *Ekim 2006* tarihli sayısında, 1940'lı yıllarda Zonguldak'ta yayınlanan *"Doğu"* dergisini okurlarımıza tanıtmıştık (1). Bu dergide, bir *"Türkçülük Nedir?"* anketi yapılmış ve zamanın bâzı ünlü düşünürlerinin bu konudaki fikirleri alınmıştır (2). *Cafer Seydahmet Kırımer, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Prof. Dr. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Habib Sevük* ve *Hasan Ferit Cansever'in* katıldığı ve *"Doğu"* dergisi dışında hiç bir yerde *yayınlanmayan* bu anket, zamanın Türkçülerinin düşüncelerinin bugünler için bile ne kadar geçerli olduğunu öğrenmemiz bakımından oldukça ilginç.Bu anket kapsamında, ilk olarak, *Cafer Saydahmet Kırımer'i* okurlarımıza sunmuştuk (3). Bu sayımızda da, Türk hitâbet sanatının büyük ustalarından *Hamdullah Suphi Tanrıöver'in* ankete verdiği cevapları sunuyoruz.

Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966), özellikle *Mütareke (1918)* döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaptığı coşkulu hitâbetlerle tanınan, Türkçü bir şair, yazar ve siyaset adamıdır.

Tanzimat döneminin tanınmış bilim ve devlet adamlarından Abdüllâtif Suphi Paşa'nın oğlu olan *Tanrıöver,* daha 10 yaşlarında iken şiir yazmaya başlamış ve bu nedenle okul arkadaşları adını *"Şair"* koymuşlardı. Mekteb-i Sultâni'de (Bugünkü Galatasaray Lisesi) öğrenci iken, *"Namık Kemal"* adlı ilk şiiri, Paris'te basılan *Şûra-yı Ümmet* gazetesinde yayınlanmıştı (1901). Liseyi bitirdikten sonra, ilk okul öğretmeni olarak bir süre çalıştı; Ayasofya Rüştiyesi'nde hitâbet ve Fransızca, Dârülfünun-ı Osmaniye'de (Bugünkü İstanbul Üniversitesi) Türk-İslâm Sanatı dersleri okuttu. 1909'da *"Fecr-i Âti"* grubuna katılan *Tanrıöver,* 1911'de bu grupdan ayrılarak *"Genç Kalemler"* dergisi çevresinde gelişen *Millî Edebiyat* akımına bağlandı. Bu sırada, şiir ve makaleleri *"Servet-i Fünûn"* ve *"Resimli Kitab"* dergilerinde yayınlandı.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yabancı unsurlar devleti yıkmak isteyenlerin teşviki ile galeyanda olduğu sırada, buna karşıt olarak, tıp ve mühendis okulları öğrencilerinin, genç subayların ve *Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu* gibi düşünürlerin bir araya gelmesi ile, 25 Mart 1912 tarihinde, *Türkçülük* hareketinin İstanbul'daki merkezi olan *Türk Ocağı'nın* kuruluşuna katıldı. İlk yıl başkan olan *Yusuf Akçora'dan* sonra, ertesi yıl *Türk Ocağı Başkanı* seçildi. Ocağın ilk merkezi, *Divanyolu'nda,* bir kira evinin iki odalı üst katında idi. Kısa zamanda, aralarına şairler, yazarlar, doktorlar da katıldı.

Bu sıralarda, *Hamdullah Suphi,* şiir yazmayı bırakmış, vaktini sosyal ve millî sorunlara hasretmeye başlamıştı. Doğuştan, kendine özgü bir hitâbet yeteneği vardı. Sesi berrak ve ahenkli, ifâdesi heyecanlı ve sürekleyici idi. Yıllar sonra, *Mustafa Kemal Paşa,* kendisine hediye ettiği bir fotoğrafının altına şunları yazacaktı: *"Nutuklarını, yalnız fikir değil, aynı zamanda şiir ve müzik olarak dinlediğim kardeşim Hamdullah Suphi'ye" (4).*

Hamdullah Suphi, Türk Ocağı bünyesinde uzun yıllar *Türkçülük* ve *milliyetçilik* yolunda değerli çalışmalarda bulundu. İçinde, *Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet, Ahmet Ağaoğlu, Ziya Gökalp, Faruk Nafiz (Çamlıbel), Abdülhak Şinâsi (Hisar)* gibi yazarların yer aldığı *"Türk Yurdu"* dergisi bu sıralarda yayınlanmaya başladı (1911). Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, yurt çapında 28 adet Ocak merkezi kurulmuştu. İstanbul'un işgâlinde, İtilaf devletleri kuvvetlerinin işgâl ettiği ilk kurum Türk Ocağı'dır. Ocağın üyeleri başka yerlerde gizlice toplanarak bu hareketi sürdürmüşlerdir. Anadolu'da *Kuvay-ı Milliye* hareketi henüz gelişmemişken, Türk Ocakları, milliyetçi ve devrimci gençliği birleştiren bir ortam yaratmıştı.

Hamdullah Suphi, işgâl altında toplanan Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına (Millet Meclisi'ne) *Saruhan* mebusu olarak katıldı. Meclis oturuma başlamadan önce, kürsüden şu kararı teklif etti: *"Anadolu'da vatan müdafaası için kurulmuş olan Kuvay-ı Milliye'yi tanıdığımızı, millî hareketi onayladığımızı ülkeye ve Dünya'ya karşı ilân etmeliyiz (4)."* ▶

Kurtuluş Savaşı yıllarında Hamdullah Suphi

İstanbul'un işgâli sırasında, Sultanahmet Meydanı ve diğer yerlerde, işgâlci güçlere karşı yapılan açıkhava toplantılarında yaptığı konuşmalarla tanındı. Nihayet, Meclisin *Felâh-ı Vatan* grubunda, 11 Ocak 1919 tarihinde, İngiltere aleyhinde verdiği bir nutuk yüzünden, Divan-ı Harb kararı ile *idama* mahkûm edildi (4). Bunun üzerine, *Kuvay-ı Milliye'ye* katılmak üzere Ankara'ya kaçmayı başardı.

Kurtuluş Savaşı süresince, Ankara'da, Mustafa Kemal'in yanında yer alan Tanrıöver, 23 Nisan 1920'de açılan ilk Büyük Millet Meclisi'ne Antalya milletvekili olarak girdi ve aynı yıl *İcra Vekilleri Heyeti'nde (Bakanlar Kurulu'nda) Maarif (Milli Eğitim) Vekili* olarak görevlendirildi.

1921 yılında, *İkinci İnönü Savaşı* sırasında, Ankara'ya, cepheden *"Geri çekiliyoruz"* telgrafının gelmesi, başta *Mustafa Kemal Paşa* olmak üzere herkesi üzdüğü sırada söz alan *Hamdullah Suphi'nin, "Merak etmeyin, ikinci bir haber gelecek ve bu birinci haberi düzeltecek. Biz muzaffer olacağız"* dediği bilinmektedir. Nitekim, sabaha karşı gelen ikinci bir telgrafta, düşman tarafından işgâl edilen tüm mevzilerin karşı taarruzla geri alındığı ve kaçan düşmanın tâkip edildiği bildirildi. Bunun üzerine, *Mustafa Kemal Paşa, "Hamdullah Bey, bu zaferi herkesten önce siz haber verdiniz; tebrik telgafını da siz yazın"* der. *Hamdullah Bey, İsmet Paşa'ya, "Siz, düşmanla beraber, Türk milletinin makûs tâlihini de yendiniz"* cümlesini içeren ünlü telgrafı yazar, *Mustafa Kemal Paşa* imzalar (4).

Hamdullah Suphi, Cumhuriyet'in ilânından sonra yapılan ilk seçimlerde İstanbul milletvekili seçildi. 23 Nisan 1923'de, Ankara'da, *Merkez Türk Ocağı'nı,* 1 Haziran 1923'de de, düşman tarafından kapatılmış bulunan *İstanbul Türk Ocağı'nı* açtı.1925 yılında ikinci kez *Maarif Vekilliği'ne* getirildi ve1927 yılında tekrar İstanbul milletvekili seçildi.

1931 yılında, hükûmetin, *"Türk Ocakları târihi görevini tamamladı; yerine Halkevleri'ni kuruyoruz"* gerekçesi ile ülkedeki tüm Türk Ocakları'nı *kapatması, Hamdullah Suphi* için acı bir darbe oldu. Yaptığı hizmetler gözönünde tutulup, bir nevi teselli olarak, 1931 yılında,13 yıl kalacağı Bükreş'e *büyükelçi* olarak atandı.

Hamdullah Suphi'yi, daha sonra, 1943'de İçel ve 1946'da İstanbul milletvekili olarak tekrar Meclis'de görüyoruz.

TBMM Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver

İstanbul Türk Ocağı, 10 Mayıs 1949'da, İstanbul'da *Suphi Paşa Konağı'nda* yeniden açıldı. *Türk Yurdu* dergisi ise, yeniden yayınlanmaya başlamıştı. Ancak, onun artık eski şevk ve heyecanı kalmamıştı. Cumhuriyet Halk Partisi ile bâzı görüşleri nedeni ile anlaşamayarak Demakrat Parti'ye geçti; 1950 ve 1954 seçimlerinde bu partiden Manisa milletvekili seçildi. 1957 yılında siyaseti bıraktı. 19 Haziran 1966 günü aramızdan ayrıldı.

Çeşitli ortamlarda yaptığı etkili konuşmaları ile güçlü bir hatip olarak tanınan *Tanrıöver,* İstanbul'un işgâli sırasında yapılan açıkhava toplantılarında, *Kurtuluş Savaşı* sırasında halkı aydınlatmak için gönderildiği Konya ve Antalya yöresinde yaptığı konuşmalarla ve gerekse TBMM kürsüsünde hitâbet sanatının en etkin örneklerini verdi. *Tanrıöver,* konuşmalarından seçmeleri, *"Dağ Yolu (1928)"* ve *"Günebakan (1929)"* adlı kitaplarında yayınlamıştır (5).

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in, "Türkçülük" anketi ile ilgili görüşlerini almak üzere, *"Doğu"* dergisi- ►

nin sâhibi ve başyazarı *Tahir Karauğuz*, 2 Mart 1943 günü, *Tanrıöver'i*, Ankara'daki evinde ziyaret etmiştir. *Karauğuz*, 10 sorudan oluşan anketi sunarak yazarın görüşlerini öğrenmek istediğinde, *Tanrıöver: "Bu soruların her biri ayrı bir hasbıhal konusudur. Sırası geldikçe bunları ayrı ayrı konuşuruz. Bugün, isterseniz ilk sorunuzla meşgûl olalım. Zâten, bu çok geniş, çok etraflı bir mesele teşkil eder."* demiştir. Böylece, *Tanrıöver*, bu görüşmede, sâdece anketin ilk sorusu olan *"Türkçülükten Anladığınız Nedir?"* sorusunu kapsamlı bir şekilde cevaplamıştır. Yazıyı aşağıda sunuyoruz (Yazıdaki bâzı eski sözcükler günümüz Türkçesine çevrilmiştir):

"Bizi en yakın yoldan ilgilendiren iki imparatorluğumuz vardır. Birincisi Osmanlı İmparatorluğu, ikincisi bu imparatorluğa temel görevi görmüş olan Selçuklu İmparatorluğu'dur. Ben, üç devrin anlanabilmesine uygun bir yaştayım. Sultan Abdülhamid'in Mutlakiyet devrini binbir ayrıntısı ile bilirim. İttihad ve Terakki'nin açtığı

Meşrutiyet devrini yaşadım; şimdi de Cumhuriyet devrinde yaşıyorum. Size bu işlere ait en belli başlı anılarımı anlatsam, Çin kamûsu gibi yüzlerce ciltlik bir eser meydana gelir.

Evvelâ, Osmanlı devrinden başlayalım. Bu devri, bütün millî tarihimizin dikkate en fazla lâyık bir devri diye algılamak yerinde olur. Orada, sorunuz nedeniyle dikkat edeceğimiz nokta şudur: İmparatorluğun çeşitli dinlere ve dillere mensup halk yığınlarını devlete hangi bağ ile bağladılar? Arzın en fırtınalı bir yerinde, şaşılacak kadar büyük bir istikrarla (kararlılıkla) süregelen saltanatın kıvâmını din bağlılığı oluşturur. Biz, onda bir de Hânedan'a mal edilmiş siyasi bir milliyet buluruz. Nasıl ki, Avusturya, Macaristan ve Habsburg Hânedanı etrâfında toplanmış siyasi bir milliyet oluşturduysa, bizde de, tıpkı Bizans'da ve Rusya'da Çarlık döneminde olduğu gibi, hükümdar etrafında birinci halka olarak din bağlılığı ile biraraya gelmiş sağlam bir milletler kıvâmı oluştu. Bizans'da Rumlaşmak, Ortodoksluğa girmekle başladı. Geniş İmparatorluğun, üç kıta üzerine yayılmış o büyük devletin sınırlarından içeri giren yabancı milletler evvelâ Ortadoks oldular, sonra Rumca öğrendiler ve nihayet çok büyük bir terkip sonucu olarak, vârisi olduğumuz devlet ortaya çıktı. Rusya topraklarında, asırlarca aynı usûl, aynı cereyan, aynı sonuçları doğurdu.

Osmanlı İmparatorluğu, evvelâ din, sonra dil, sonra devlet ihtişâmı, nüfûzu ve bir çok -her biri ayrı ayrı incelenmeye lâyık- fevkalâde değerli temsilci kuruluşlarla, doğudan ve batıdan gelen bütün istilâcılara karşı çok uzun süre kendisini koruyabilmiş ve sonunda 2.5 asırdan beri süren yenileşme hareketi ile batılılaşma yolunu tutmuş en büyük tarihî eserimizdir. Ancak, Fransız ihtilâlinin ortaya yaydığı fikirlerin millî Avrupa devletlerini oluşturmasıyla, bu fikirler nihayet Balkanlar'a kadar geldi; Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki Hıristiyan milletleri ayrı ayrı İstiklâl davâları peşinde mücadeleye sevk etti ve enkazların üzerinde yeni devletlerin kurulmasına neden oldu. Aynı fikirler, Hıristiyan milletlerden sonra, Türk olmayan Müslüman milletlere de yöneldi ve bundan sonra da Türk milletinin kalbinde yer buldu. O hâlde, bu görüşü kısa bir cümle ile anlatmak için diyebiliriz ki, Türkçülük, imparatorluk sınırları içinde yaşayan Hıristiyan milletlerden başlayarak Türk olmayan milletlere de yönelmiş ve nihayet, Türk milletinin kalbinde bir "savunma şuuru" olarak yerleşmiştir. Bu noktaya gelince, size bildirmeliyim ki, Türkçülüğün tarihi çok eskidir. 700, 900, 1000, 1200 yıl önce, Türklerde millî şuurun var olduğunu gösteren tarihî kanıtlar mevcuttur.

O hâlde, biz bu gün Türçülüğü nasıl anlıyoruz? Türk Ocakları kurulduğunda (1907), onun ilk yönetmeliğini hazırlayanlar, milliyetçiliği nasıl anladıklarını gayet açık bir şekilde ifâde ettiler. O satırların yazıldığı günlerle bugüne kadar 36 yıl geçti; görüşümüz aynıdır. Zaman ilk düşüncemizi zaafa uğratmadı, güçlendirdi. Biz, şuur birliğine bağlı olan bir milliyet düşündük ve bu fikri savunduk. Bu cümle, târifsiz bırakılırsa, çok yanlış fikirlerin oluşumuna yol açabilir.

Milliyet kapsamında, red ettiğimiz fikirleri birer birer sıralayalım: Irkçılığa dayanan bir milliyet fikrini kabûl etmiyoruz. Bu, "Türk ırkı yoktur ve Türk ırkına olan bağlılığımız , derin sevgimiz yoktur" anlamına gelmez. Irkçılığın red ettiğimiz kısmı, toplumumuza mal olmuş, hatta görüşleri itibariyle bir Türk'te aradığımız bütün özellikleri taşıyan bir kimseyi, soyu Türk olmadığı için yabancı tutmak fikridir. Buna karşıyız. Yoksa, "Sınırlarımızın dışında kalmış Türkleri benimsemiyoruz, Anadolucu ve devletçi bir Türkçülük yapmak istiyoruz" sanılmamalıdır.

Sınırlarımızın dışında yaşayan Türklerin bir kısmı, Osmanlı İmparatorluğu'nun askerî ve siyasî felâketlerle elimizden çıkmış olan parçalarında kalmış kardeşlerimizdir ve bizimle doğrudan doğruya aynı kültüre sahiptirler. Bir kısmı ise - ki bunlar büyük bir ekseriyet teşkil ederler- eski Osmanlı İmparatorluğu'nun havzasında yaşamamakla beraber, bizim soyumuzdandırlar, Türk'türler, onları ayrı ayrı milletler farz etmemize imkân yoktur (Bu fikri anlatmak için, bundan 23, 24 yıl önce söylediğim, basılmış bir nutkumdan size bir cümleyi tekar edeyim: "Duvarın altından kökler, duvarın üstünden dallar birbiriyle kavuştuktan sonra..."). Bizim için yanlış bir Türkçülük, gücümüzün ölçüsünü geçen ve bizi çok tehlikeli maceralara sürükleyebilecek olan istilâcı Türkçülük'tür. Yâni, siyasetimizi fütûhâta sevk edcek olan görüştür ki, bugün bu fikrin hiç bir Türk ▸

aydınının yüreğinde yeri yoktur. Vaktiyle, bir Dışişleri Bakanımız, "Sınırlarımızın dışında kalan Türkler için ilgimiz, insâni bir hayırhahlıktan (iyi dilekten) ibârettir" demişti. Bunu ömrümün sonuna kadar utanarak hatırlayacağım.

Memleket, Türkçülüğü idrâk ettiği günden beri rûhunu yenilemiştir. Türkçülük, bize yeni bir hamle yapma imkânını verdi. Ancak, ne yazık ki, onun târifinde, devlet kurumlarımız aynı kanıyı ifâde etmeyen bâzı kurallar ileri sürmüşlerdir. Biraz önce, Türkçülüğün bir şuurdan ibaret olduğunu söylemiştim. Buna karşın, akla gelebilir: Acaba yeni bir Osmanlılık mı düşünüyoruz? Hayır, bu fikirden çok uzaktayız!. Osmanlılık'ta, Müslüman olmayan her toplum kendi ismi ile anılır ve bir ekalliyet olarak tanılırdı. Gazetelerde, Meclis-i Mebusan (Millet Meclisi) kürsüsünde ve nihayet -çok geniş bir zamanı kucaklayarak söylüyorum- tarih kitaplarında ve bir hazine oluşturacak kadar zengin olan siyasî belgelerde, devletin, Müslüman olmayan tüm ekalliyetleri, Müslüman olmayan tüm toplumları, birer ayrı millet saydığına şahit oluyoruz. Meşrutiyet'ten sonra, Müslüman milletleri de, Türk olmayan Müslüman milletleri de ayrı ayrı irdelemeye başladık. "Arab kavmi necîbi", "Osmanlı tacının bir pırıltısı olan Arnavut kavmi" gibi cümleleri sık sık işitir, okurduk. Bizim anladığımız milliyetçilik, toplulumuzu parçalara ayırmaya asla müsait değildir. Bütün memleket çocuklarını -kavmî kökenleri ve dinleri ne olursa olsun- kültür birliğimizde kendimize her gün biraz daha yaklaştırmayı emel edinmişizdir. Bâzılarının düşündüğü gibi, bunun imkânsızlığına asla inanmıyoruz. İyi bir Türk olmak, Türık vatanına sâdık olmak, Türk vatanının hayrında ve şerrinde kendi mutluluk ve felâketini görmek için aslını unutmaya, ana dilini bırakmaya, dininden ayrılmaya gerek yoktur. Bu gerçeğin göze çarpan örnekleri gözümüzün önündedir.

Vaktiyle, Roma'nın, Bizans'ın, Rusya'nın, Osmanlı İmparatorluğu'nun yaptığı oluşumları, bugün Amerika Birleşik Devletleri de yapmaktadır. Hatır ve hayâle gelmeyecek kadar değişik kökenlerden, dillerden ve dinlerden gelen unsurlar, ABD dediğimiz büyük bir potanın içinde, mucize sözüyle târif edilmeye lâyık bir oluşuma uğruyorlar ve bunun sonucunda, bugünkü Dünya'nın güçlü bir ülkesi ortaya çıkıyor.

Atalarımızla bizim aramızda teşkilât ve temsil itibariyle büyük bir fark vardır. Onlar çok güçlü devlet adamlarıydılar; bizlerse onlara nazaran kendimizden utanacak kadar âciz kimseleriz. Ortak bir bağıntı bulamıyor ve ayrı ayrı, parça parça yaşamaya -gelecek bir felâketi kabullenir gibi- râzı oluyoruz. Hâlbuki, kendi tarihimizin verdiği zengin örnekler, bizi, atalarımızın bulduğu yollar gibi ortak bağları bulmaya ve yeni bir oluşuma sevk etmelidir.

Bu gün bizim muhtaç olduğumuz şey, atalarımızın asırlarca muhteşem bir başarı ile yaptıkları gibi, yeni bir oluşumun esaslarını bulmak ve imparatorluğun –velev ki ufak çapta olsun- bütün asırlardan örnekler taşıyan son vatan parçasını mânevi birliğe eriştirmektir. Zekâmız, millî ve tarihî îman gücümüz bu başarıyı bize nasip kılacak mı? Bunu yakında göreceğiz. Fakat, şahsi kanım olarak söyleyeyim ki, 36 yıl önce ilk Türk Ocağı'nın mütevâzi çatısı altında hangi îmanla çalıştıksa, bugün de ayni îmanla çalışıyoruz."

Doğu KARAOĞUZ

"Türkçülük Nedir?" Anketinin yapıldığı "Doğu" Dergisi (1942-1950)

Kaynaklar

1. Doğu Karaoğuz: "Türkçülüğün Zonguldak'tan Yükselen Sesi: 1940'lı yılların Doğu Dergisi", "Türk Yurdu" Dergisi, Sayı: 230, Eylül 2006, s.59.

2. Tahir Karauğuz: "Türkçülük Nedir Anketine Cafer Seydahmet Kırımer'in Karşılığı", "Doğu" Dergisi, Sayı: 7-8, Mayıs-Haziran 1943, s.17.

3. Doğu Karaoğuz: "Cafer Saydahmet Kırımer'in Türkçülük Üzerindeki Görüşleri", "Türk Yurdu"
Dergisi, Sayı:239, Temmuz 2007, s.43.

4. Seniha Sâmi Moralı: "Hamdullah Suphi ve Türk Ocakları", Tarih Mecmuası, Mart 1969.

5. Anabritannica Ansiklopedisi, Cilt: 20, s.382.